

Arie Storm

LIST EN LEED

2019 Prometheus Amsterdam

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een project-subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© 2019 Arie Storm

Omslagontwerp Bart van der Tooren

Omslagbeeld Dmitri Cavander, Living, September 1998

Foto auteur Irwan Droog

Zetwerk Mat-Zet bv, Soest

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4250 6

'You may find yourself in a beautiful house, with
a beautiful wife
And you may ask yourself, "Well, how did I get
here?"'

Talking Heads, 'Once in a Lifetime'

I

‘Wanneer begreep je dat Alice je uit haar leven wilde verwijderen? Wanneer merkte je dat er iets niet in orde was?’

‘Dat ik iets heb gemerkt moet een week of zes geleden zijn. Ik zou je, indien nodig, de juiste datum kunnen geven. Maar toen ik iets begon te merken, drong het tot me door dat er al veel langer iets mis was...’

‘Hoeveel langer?’

‘O... misschien al vanaf het begin.’

‘Je bedoelt...’

‘Ja, vanaf toen ik haar leerde kennen. Misschien al van voor ik haar kende. Of voor ze mij kende, om precies te zijn.’

‘Hoe bedoel je dat?’

Zijn redacteur slaakte een stille zucht, en toch merkte August die op. August vroeg zich af of dit betekende dat hij nu definitief dacht dat hij, August, een idioot was. Zijn redacteur was een man met een rond, bebrild gezicht. Tijdens dit hele gesprek, dat inmiddels behoorlijk merkwaardig verliep, keek hij August empathisch aan, met een bezorgde blik.

‘Ik kende Alice eerder dan ze mij kende.’

‘Jullie kennen elkaar al heel lang, toch?’

‘Ja, we zijn dit jaar dertig jaar samen.’

‘Gaan jullie dat vieren?’

August keek om zijn redacteur heen naar buiten. Achter het raam begon meteen de gracht. Onlangs was zijn redacteur naar deze kamer op de begane grond verhuisd; hij had altijd helemaal boven in het gebouw gezeten. Het was stralend weer. Alles gloeide in het licht van juni, dat was het mooiste licht; het was nog nieuw en fris, en tegelijkertijd voerde het je op een aangename manier terug naar je jeugd, de tijd dat je jong was, en alles eeuwig leek te duren. August dreigde even in die gedachte te blijven hangen, en slaagde er toen toch in terug te keren naar het heden. Naar deze kamer. Naar de koffie in het plastic bekertje dat voor hem op het bureau stond. Naar dit gesprek.

‘Nee, ik denk niet dat we dat nog gaan vieren,’ zei August.

‘Maar vertel eens, hoe hebben jullie elkaar eigenlijk leren kennen? Dat beschrijf je niet hierin’ – zijn redacteur tikte met zijn rechterwijsvinger op het stapeltje papier dat tussen hen in lag, de nieuwste roman van August, waarin August alles had opgeschreven over de crisis waarin Alice en hij waren beland – ‘en, nu ja, daar ben ik wel nieuwsgierig naar geworden.’

Wil hij dat echt weten? vroeg August zich af. Zelf verveelde hij zich altijd dood als mensen vertelden hoe ze elkaar hadden ontmoet en hoe de liefde was begon-

nen en dat dat allemaal zo grappig en vooral ook zo toevallig was geweest. Als het universum zich iets anders had gedragen, als je een minuut eerder of een minuut later de deur uit was gegaan, als je wel of niet dit of dat had gedaan, was je... Nu ja, enzovoort en zo verder.

‘Ik had Alice al gezien voor ze mij had gezien. Al een paar keer,’ zei August. ‘Maar eigenlijk zag ik niet Alice, maar iemand anders. Ik meende in haar een nichtje van me te herkennen. Een meisje dat een keer bij ons thuis was geweest, maar dat ik later nooit meer zag. Ik droomde van haar, van dat nichtje, jarenlang, bijna elke nacht.’

August zag zichzelf in bed liggen in de kamer in het huis waar hij geboren was. En inderdaad lag hij te dromen van dat nichtje.

Zijn redacteur keek hem aan en vervolgens trok hij de stapel papier die tussen hen in lag naar zich toe, en begon er langzaam in te bladeren. Hij scheen in de inhoud buitengewoon veel interessants, zelfs veel nieuws te ontdekken. Eén velletje in het bijzonder nam zijn aandacht in beslag. Na deze onderbreking hief hij abrupt het hoofd en keek August wel vijftien seconden strak aan. Toen richtte hij zijn blik weer op het papier dat zijn bijzondere aandacht had gekregen.

‘Alice had in die tijd vaak een strik in haar haar. Roze of paars van kleur. In haar blonde haar. Ze rook heel lekker, ze had een bepaald parfum, ik weet het niet meer. Ik stond een keer in de lift in het instituut

waar we toen allebei studeerden. Ik raakte bijna bedwelmd. Ik dacht dat ze dat nichtje was, maar dan... groot geworden.'

'Maar daar lees ik allemaal niets over hierin.'

'Nee,' zei August, 'dat staat er niet in, van die strik, en dat nichtje. Dit gaat over de crisis.' Zijn hele leven was gebaseerd op drijfzand, een fantasiebeeld, een terugkerende droom midden in de nacht in zijn jongenskamer, realiseerde hij zich nu. Het was vreemd: je veranderde, je werd groot, je werd oud, maar in wezen werd elke handeling die je verrichtte of elke gedachte die je had, ingegeven door opvattingen die je als kind had.

'Waar gaat dit eigenlijk over?' vroeg zijn redacteur.

August wilde naar buiten, de zon in, langs de grachten van Amsterdam lopen. Dit alles van zich afschudden.

'Dus je hebt dit in iets minder dan zes weken tijd bij elkaar getikt? Dit verslag van een crisis. Deze... roman?'

'Ja... nou...'

'Ik vind het goed,' zei zijn redacteur. 'Ik vind het een verbluffend goed boek. Maar ik vraag me wel af... Wacht even,' zei hij. Zijn redacteur schoof zijn stoel naar achteren, kwam overeind en begon door de kamer te ijsberen. August zag hoe moeilijk hij liep. Zijn linkerbeen sleepte een beetje achter zijn rechterbeen aan. 'Ja,' zei zijn redacteur, 'soms houd ik het niet meer van de pijn. Dan moet ik heen en weer lopen. Bewegen. Niet dat het veel helpt.'

‘Wat heb je nu precies, als ik dat mag vragen?’ vroeg August.

Zijn redacteur wuifde deze opmerking weg. ‘Ach, het gaat wel weer over. Ik ben blij dat ik nu deze kamer heb en dat ik niet al die trappen op hoef als ik hier in de vroege ochtend aankom. Maar het is een moeilijk en hard vak.’

‘Ik weet niets van jou,’ zei August abrupt. ‘We hebben het altijd maar over mij en over mijn boeken en mijn relaties, en mijn pijntjes, en mijn... crises... Maar je vond het dus goed?’

‘Ik heb nooit een vriendin gehad,’ zei zijn redacteur. ‘Of een vrouw. Een langdurige relatie. Ja, wel eens een vriendinnetje. Een nacht. Twee nachten. En dan was het weer voorbij.’

‘Nou, ik zie je anders altijd met erg mooie vrouwen in de weer.’

‘In de weer?’

‘Ik bedoel samen. Jij en een mooie vrouw. Maar inderdaad altijd een andere.’

Zijn redacteur liep naar zijn bureau en ging weer tegenover August zitten. Hij was altijd perfect gekleed. Ook nu weer. Met dat pak en dat overhemd. Of noemde je zoiets eerder een shirt? August wist het niet. August wist weinig van deze wereld, hij kwam uit een ander milieu, niet uit een eenvoudiger, wel uit een volkser milieu. Een milieu waarin andere woorden werden gebruikt. Het was een klein wonder dat hij hier zat en dat hij dit gesprek kon voeren zoals hij het voer-

de. Maar hij voelde zich niet geïntimideerd door zijn redacteur. Hij vond hem oprecht aardig. Ook was het op een bepaalde manier een knappe man in de betekenis van aantrekkelijk, constateerde August nu, ondanks dat ronde gezicht en die bril. Hij had daar nooit zo op gelet, maar het was wel zo. Dat kon misschien niet anders met al die vriendinnen, dat hij knap was. Of misschien was innemend een beter woord. Ja, hij was innemend.

‘Goed, je roman. Verbluffend,’ zei zijn redacteur nogmaals.

Even later stond August buiten met het pak papier onder de arm, zijn eigen bedenksel, zijn eigen zinnen, waar zijn redacteur hier en daar iets bij had gekrabbeld. Het was inderdaad een pak papier en niet een dun stapeltje, het was het dikste boek dat August tot nu toe had geschreven. Toen hij eenmaal over Alice en hem was begonnen, en over hun crisis, was hij leeggelopen. Terwijl Alice in de woonkamer tv zat te kijken, had hij achter zijn computerscherm gezeten en de ontakeling van hun relatie beschreven. Zijn redacteur was er dus enthousiast over. Maar August begreep inmiddels dat er iets ontbrak, iets substantieels. Hij was niet tot de kern gekomen. Zijn roman was een reeks scènes of taferelen die zich allemaal min of meer in het hier en nu afspeelden. Er zat geen reflectie in. Geen verleden. Geen toekomst. Alleen maar nu, nu, nu. Heel veel nu, al met al. En met nu alleen kwam je er

niet in een roman. Daar stond tegenover dat Alice de laatste tijd op dreef was geweest, alsof ze zich ervan bewust was dat August wel wat hulp kon gebruiken bij het schrijven van zijn nieuwe boek. Bijna elke daad die ze verrichtte of elke opmerking die ze maakte, kon hij meteen optikken. Hij had er in zekere zin bovenop gezeten, op hun eigen relatiecrisis. Maar dat nichtje, dat was hem pas onlangs te binnen geschoten. En haar toevoegen aan de roman, of de herinnering aan haar, zou zeker iets toevoegen aan het boek.

August begon te lopen. Iedereen fietste in Amsterdam, maar hij deed daar niet meer aan mee. Alice had gezegd dat hij te dik was geworden en August had ergens gelezen dat je meer vet verbrandde en dat het over het algemeen gezonder was als je liep. Dus liep hij. Maar dat lopen had een merkwaardig bijeffect. De benen zijn de wielen van de creativiteit, scheen Einstein een keer te hebben gezegd. Vincent van Gogh had veel gelopen. Charles Dickens struinde heel Londen door. En August liep door Amsterdam, nu weer van zijn uitgeverij naar zijn huis. Hij wist niet goed hoe hij het moest uitleggen, maar voor August had lopen, de handeling, of, nog erger, *wandelen*, met het specifieke doel lekker buiten te zijn in de weldadige lucht onder Gods lieve hemel, alle kenmerken van kitsch. In plaats van dat hij de creativiteit door zich heen voelde stromen, ging het verleden door hem heen, of wat hij zich van zijn verleden voorstelde. Hij werd er sentimenteel door. Misschien dat hij door al dat wandelen aan dat

nichtje was gaan denken. Hij had tegen zijn redacteur gezegd dat hij jarenlang over dat nichtje had liggen dromen, 's nachts, in zijn jongenskamer, in het huis waarin hij was opgegroeid, maar dat had hij gezegd omdat dit hem wel een passende wending in het gesprek had geleken. Dat nichtje, of het bestaan ervan, of het verzonnen bestaan ervan, was August pas de laatste tijd te binnen geschoten, dat nichtje was in zekere zin een product geweest van zijn gewandel.

August was een beetje geïrriteerd geweest door iets wat hem duidelijk was geworden tijdens het praten over het manuscript. Hij kon niet goed tegen kritiek, en zijn redacteur was gelukkig niet bijzonder kritisch geweest tijdens hun gesprek, hij had het manuscript zelfs *verbluffend* genoemd, maar er was wel iets geweest waardoor hij van slag was geraakt: blijkbaar zat er altijd iets in een 'tekst' – van de weeromstuit verviel hij in het literatuurwetenschappelijke jargon waarin hij zich had leren uitdrukken tijdens zijn studie Nederlands, een studie die hij in deze zelfde stad had gevolgd waar hij nu doorheen wandelde – wat er níet in zat, als je dat zo kon zeggen. Het zat er níet in, het was een gemis, een gemis dat verwees naar iets wat er wél in had moeten zitten. Er was zojuist in dat gesprek met zijn redacteur sprake geweest van een drietrapsraket. Zijn redacteur had gezegd dat in het manuscript niet had gestaan hoe Alice en August elkaar hadden leren kennen, hij had bovendien geconstateerd dat het nichtje over wie August opeens was begonnen er evenmin

in voorkwam, en hij had zich afgevraagd waar dit nu *eigenlijk* allemaal over ging. Weliswaar had zijn redacteur gezegd dat hij het een verbluffend goed boek vond, maar daarop had hij laten volgen dat hij zich wel iets afvroeg, en wat hij zich afvroeg was daarna niet besproken. Zijn redacteur was moeizaam heen en weer gaan lopen en had gezegd dat hij het soms niet meer hield van de pijn. En toen had hij nogmaals gezegd dat hij het een verbluffende roman vond.

Waarom hadden hij en zijn redacteur het trouwens over Alice en August gehad? Had August Alice en zichzelf opgevoerd onder hun eigen namen? Plotse-ling stond hij stil. Hij bladerde door het pak papier dat hij zojuist nog onder zijn arm vasthield. Inderdaad, overal kwamen ze voor onder hun eigen naam. Hoe kon hij dat vergeten zijn? Hoe kon hij zijn vergeten om in elk geval op het gebied van namen de boel enigszins te fictionaliseren? Hoe kon je dit – en hij bladerde steeds verbijsterder door het pak papier; telkens bleef zijn oog hangen bij een passage die nog *gênanter* was dan de vorige; telkens las hij een verslag over een strijd die in het leven zelf plaatsvond, een afrekening, een gelijk krijgen zonder dat de ander hem kon tegenspreken – hoe kon je dit nog een roman noemen? En wat had hij met zijn redacteur zitten bespreken? In plaats van een conversatie over een door hem ingeleverd manuscript was het welbeschouwd een therapeutisch gesprek geweest. Het was alsof hij bij de dokter op bezoek was geweest, bij een psycholoog of psychiater

– het verschil tussen die twee wist hij nooit – of bij een seksuoloog. Bij Sigmund Freud zélf misschien wel. Op grond van wat zijn redacteur had gelezen over hem, over August, moest hij, die redacteur dus, bijna wel concluderen dat hij, August, volkomen gestoord was.

August voelde zich bevrijd. Dit opende mogelijkheden.

August zat achter zijn computer, op zijn bureau had hij het pak papier gelegd, het manuscript, waar zijn redacteur taalfoutjes in had aangegeven en in de kantlijn allerlei opmerkingen had geschreven. Daar moest hij nu iets mee doen in het tekstbestand dat op zijn computer was opgeslagen. Hij was er meteen maar mee begonnen, of in elk geval was hij ernaar gaan kijken, nadat hij van de wandeling van de uitgeverij thuis was aangekomen. Of wat hij nog thuis noemde. Hun dochter, Masja, was inmiddels negentien, volgde een studie, had een vriend, en woonde officieel nog wel ‘thuis’, maar ze was er vaker niet dan wel. En Alice was op haar werk, zoals ze altijd overdag op haar werk was, maar tegenwoordig was ze daar ook steeds vaker ’s avonds, of dan was ze naar iets toe gegaan wat met haar werk te maken had – een feestje, een presentatie, een etentje met een schrijver; als redactrice, want dat was haar beroep, redactrice, bij een andere uitgeverij dan waar Augusts werk verscheen, maar goed, als redactrice moest je je overal presenteren, vond ze –, die zag hij zelden nog. Thuis was hier, in zijn eentje, in de

woonkamer, zittend achter zijn computer of hangend in een stoel terwijl hij een boek las. Er was van alles in zijn leven aan de hand, buiten, met zijn vrouw en zijn dochter, maar dan zonder hem. Hij stelde zich allerlei gebeurtenissen voor waar hij zelf niet bij aanwezig was. Aan de andere kant: las hij, dan leefde hij het meest. Het was ook niet echt waar dat hij in die stoel *hing*, hij zat juist altijd erg geconcentreerd te lezen: de wereld die hij al lezend betrad moest tot leven worden gebracht door hem. Hij, de lezer, was daar verantwoordelijk voor. Zonder hem zat er geen leven in dat universum.

Er zaten niet veel taalfoutjes in zijn manuscript, constateerde hij, en de foutjes die erin zaten corrigeerde hij niet. Het waren geen echte fouten, vond hij. Bovendien verloor de tekst aan levendigheid als die te perfect was. Een roman moest stromen, er moest beweging in zitten. Zijn voorbeeld wat dit betrof was de grote Amerikaanse schrijver Saul Bellow. Die besloot na het schrijven van een paar boeken in zekere zin zijn eigen taal te creëren. 'I seldom looked into Fowler's *Modern English Usage*,' schreef hij. Dat betekende niet dat volgens hem alles opeens kon, maar het zorgde er wel voor dat Bellow zich vrij voelde van schoolmeesterachtige ideeën over schrijven.

Maar August moest natuurlijk iets anders doen met deze tekst, zijn tekst, zijn roman. Op de een of andere manier moest het boek worden *gefictionaliseerd*. Namen moesten worden veranderd, gebeurtenissen moesten

een zetje krijgen waardoor alles net een beetje anders was, en misschien moest ook het decor op de schop worden genomen zodat het minder herkenbaar was als wat het was, namelijk het huis aan het plein in de stad in het land waar hij woonde, en zodat het meer leek op een soort tovergebied. Want daar speelde literatuur zich af, of daar zóu ze zich moeten afspelen: in een tovergebied. Anderzijds hield August er wel van als een roman echt was, of, liever gezegd, als niet helemaal duidelijk was wat er wel en niet echt was, waar de werkelijkheid ophield en waar de fictie begon (of andersom), en waar August was en waar hij niet meer was.

Hij keek naar zijn arm en stak die uit. Hij bewoog met zijn vingers en vroeg zich af hoe dit precies werkte: bewogen zijn vingers omdat hij, August, dat wilde, of was hier iemand anders aan het werk die de opdracht gaf? En was het wel zo duidelijk dat er een opdracht werd gegeven? Hij dacht aan een roman van Ian McEwan, *Boetekleed*, waar een meisje met een vergelijkbaar probleem zat als dat waarmee hij zichzelf nu had opgezadeld. Ze houdt op een gegeven moment haar wijsvinger vlak voor haar gezicht, tuurt ernaar, spoort hem aan om te bewegen. De wijsvinger houdt zich stil omdat ze hem niet echt probeert te bewegen, maar alsof doet, ze is niet helemaal serieus. En op het moment dat de vinger beweegt, lijkt die handeling in de vinger zelf te beginnen, niet ergens in een deel van haar geest. *Er was geen stiksel, geen naad*, schrijft McEwan. De

stof was glad en gelijkmatig. Toch bevond zich achter de gladde, gelijkmatige stof de echte ik – de ziel? – die het besluit nam om niet meer te doen alsof en de uiteindelijke opdracht gaf.

En waar bevond August zich in dit alles? Hij zat achter zijn computer, daarnaast lag de stapel papier die zijn redacteur had gelezen en becommentarieerd. Daar ergens tussen die letters, in die woorden, misschien zelfs wel in het wit tussen de woorden, bevond August zich. Maar daaromheen was hij ook. Hier zat hij, aan zijn bureau, maar hij was dus ook daar, op het papier, in de computer. Je kon natuurlijk denken dat wat zich in de computer en op het papier bevond uitsluitend herinneringen waren, maar dat was niet zo. Hij rees eruit op.

Er kwam nog iets bij. Een van de eerste schrijvers die August had gelezen was Willy van der Heide, de schrijver van de Bob Evers-serie. Die boeken ('Avonturen voor jong en oud') gingen over drie jongens: Jan Prins, Bob Evers en Arie Roos. Ze maakten allemaal spannende dingen mee over de hele wereld. Maar soms kwam ook de schrijver zélf erin voor. Hij deed niet mee aan alles wat er in de boeken gebeurde, maar af en toe had hij een gesprekje met een van de jongens. Ze bleken elkaar te kennen, de jongens kwamen bij hem langs. August had de pockets naast zijn schrijftafel liggen en hij bladerde er in een paar. Hij las het begin van deel 14, *Een klopjacht op een Kapitein*. "Toen Arie Roos en Jan Prins aan mij later hun avonturen